

ЕСТРАДНО-ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНОСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТА -МУЗИКАНТА

Оксана ЯНЕНКО (Кіровоград)

В статті здійснена спроба визначити основопологаючі засади процесу формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта та окреслити специфічні можливості естрадно-виконавської діяльності студентів у становленні складових досліджуваної інтегрованої якості.

В статье совершена попытка определить основополагающие позиции процесса формирования профессиональной мобильности будущего педагога-музыканта и очертить специфические возможности эстрадно-исполнительской деятельности студентов в становлении составляющих исследуемого интегративного качества.

Ключові слова: професійна мобільність, креативність, естрадно-виконавська діяльність, професійна підготовка, художньо-творча самореалізація.

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, світові тенденції гуманізації, інтеграції та глобалізації суспільства визначили нові пріоритети розвитку освітньої галузі. В сучасних умовах основні засади реформування вищої школи передбачають радикальне оновлення структури, форм і методів функціонування навчально-виховного процесу, його максимальну інтенсифікацію. Стратегічним напрямом реформування освіти, згідно із Законом України "Про освіту", Державною національною програмою "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), Національною Доктриною розвитку освіти та Концепцією національного виховання є забезпечення творчого розвитку особистості й створення умов для самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості. В зазначених документах підкреслюють необхідність формування професійно мобільного фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці.

Проблема професійної мобільності здебільшого виступала предметом соціологічних (П.Сорокін, С.Кугель, Т.Заславська, Р.Ривкіна,

В.Шубіна та ін.) та економічних розвідок (Є.Іванченко, Н.Коваліско, С.Макеєв, Е.Мирошніченко, О.Михайлов та ін.), і тільки останнім часом стала досліджуватись в професійній педагогіці (А. Гераськова, Т. Горохова, Ю. Калиновський, С. Константинов, В. Сластьонін, В. Сохранов та ін.). Аналіз наукових досліджень як вітчизняних (Кугель С, Ривкіна Р., Хахуліна Л., та ін.), так і зарубіжних (Веніге Ю., Йожа Е., Т. Орден та ін.) науковців дає змогу констатувати, що в педагогічній теорії і практиці все ще не існує усталеного визначення щодо поняття мобільності фахівця, проте стає зрозумілим, що мобільність працівника педагогічної галузі й, зокрема педагога-музиканта, має ряд особливостей, що впливають із специфіки професійної діяльності.

Отже, якщо в сучасній педагогічній освіті вже ясно усвідомлюється важливість вирішення питань, пов'язаних з мобільністю сучасного вчителя, про що свідчать розвідки зазначених вище науковців, то дослідження проблеми формування професійної мобільності педагога-музиканта тільки починається й потребує, на наш погляд, невідкладного вирішення. Адже ж, саме мистецька діяльність найефективніше впливає на розвиток креативних якостей особистості, оскільки є творчим процесом, що вимагає від фахівця народження власних особистісно-значущих думок, творчого самовираження. Й саме музика, живопис, театр створюють такий комплекс засобів художньої виразності, який дає свободу фантазії, активізує прояви інтуїції та пошукової ініціативи.

Одним із засобів формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта є естрадне виконавство як мистецтво і як один із видів музично-виконавської діяльності студентів, що забезпечує збагачення їхньої художньої й професійної культури, набуття виконавської майстерності, досягнення багатогранності художньо-творчого розвитку. Тобто, естрадно-виконавська діяльність є могутнім фактором виховання творчої особистості фахівця, а відтак, й створення більш широкого кола можливостей у формуванні професійної мобільності сучасного педагога -музиканта.

Підкреслимо, що у світовій музичній культурі естрадне виконавство посідає гідне місце впродовж останнього століття, в той час як вітчизняна мистецька педагогіка, у зв'язку зі стрімким злетом популярності й затребуваності зазначеного виду мистецтва, лише останні десятиліття звертається до дослідження його впливу на формування особистісних якостей сучасної людини й, зокрема майбутнього фахівця у галузі мистецької освіти.

Аналіз наукових досліджень і публікацій з проблеми дослідження. Підготовці майбутніх фахівців у галузі мистецької освіти присвячено праці О. Горбенко, О. Горожанкіної, Л.Масол, Н.Миропольської, П. Ніколаєнко, О.Олексюк, В.Орлова, Г.Падалки, А. Растригіної,

О.Ростовського, О.Рудницької, Л.Хлебникової, Т.Цвелих, О.Шевнюк, Г.Шевченка, В.Шульгіної, О.Щолокової, Б.Юсова та інших.

З наукових робіт, що безпосередньо розглядають питання музично-виконавської діяльності необхідно відзначити праці В.Белікової, Г. Гінзбурга, В. Дряпіки, Я. Мільштейна, С. Раппопорта, Т. Стратан, Ю.Юцевича. Проблемам вивчення інтерпретації творів мистецтва присвячені праці М.Бенюмова, Л. Гуревич Є.Гуренка, О.Ільченка, Н. Корихалової, В.Москаленка, Є.Назайкінського, М. Скребкової-Філатової, А.Сохора та інших. Психологічні особливості музично-виконавської діяльності розглядаються у дослідженнях Л. Бочкарьова, Ю.Заболоцького, В. Ражнікова, В.Самітова, Ю. Цагареллі, Д. Юника. Такі дослідники як Л.Арчажнікова, Н. Белая, Л.Горюнова, І. Могілевська, І.Мостова, Г. Падалка, О.Рудницька розглядають особливості музично-виконавської підготовки у педагогічних вищих навчальних закладах.

Отже, незважаючи на достатню кількість наукових досліджень, що розглядають різноманітні ракурси професійного становлення майбутнього фахівця-музиканта, проблема сформованості професійної мобільності у фахівця в галузі мистецької освіти все ще далека від остаточного розв'язання. Хоча не викликає сумніву той факт, що майбутній педагог-музикант має бути мобільним у відповідності до потреб сьогодення, що потребує усвідомленості ним такої необхідності, потреби у самовдосконаленні у цьому напрямку, професійної компетентності та відповідних здібностей й індивідуально-психологічних якостей.

Отже, окреслення специфічних можливостей естрадно-виконавської діяльності щодо формування професійної мобільності майбутнього фахівця-музиканта складає *мету* даної статті.

Виклад основного матеріалу. Вихідним в нашому дослідженні є положення про специфіку науково-художнього знання (Б.Асаф'єв, М.Арановський, В. Медушевський, Г. Падалка, О. Щолокова, Г.Ципін, Б.Яворський), головною ідеєю якого є пізнання природи творчого процесу. За нашим глибоким переконанням саме креативність, тобто здатність до творчої діяльності є найбільш важливою якістю для фахівця-музиканта, котра «запускає» механізм формування його професійної мобільності. Варто зазначити, серед інших важливих характеристик мобільної особистості науковці виокремлюють здатність думати самостійно й вирішувати різноманітні проблеми, творчо застосовувати набуті й самостійно здобувати нові знання; володіти критичним й творчим мисленням, що сформоване у процесі освіти й бути готовим до творчої самореалізації в професійній діяльності.

В. Захаров розрізняє три рівні творчої діяльності: стимулюючо-продуктивний (відносно простий), евристичний (знаходження та узагальнення закономірності однотипних явищ), креативний (здійснення

глибших узагальнень, синтезування загальних закономірностей, створення принципово нових рішень). Автор наголошує, що такі якості творчої особистості, як оригінальність, гнучкість, парадоксальність, здатність передбачати, розвиненість інтуїції та уяви, легкість генерування ідей можуть бути сформовані за певних умов [1, с. 53].

Система підготовки сучасного фахівця-музиканта, основою якої є музичне мистецтво має створювати умови для формування його професійної мобільності перш за все саме в процесі вивчення фахових дисциплін, тобто в процесі музичної діяльності. Р.Тельчарова зазначає, що передумовою, умовою, формою й показником професіоналізму фахівця є музична діяльність (2, с. 30). Будучи складовою останньої, виконавська діяльність є мистецтвом втілення художньо-музичного задуму композитора, яке з допомогою технічних засобів дозволяє озвучувати музичні твори на високому рівні досконалості й тісно пов'язана з музично-педагогічною діяльністю. Як зазначав Д. Ойстрах, «Педагогічна діяльність є органічним продовженням виконавської, бо щільно пов'язана з нею. Педагогіка є унікальною творчою лабораторією, де індивідуальний досвід артиста набуває найбільш узагальненого характеру, де на складні питання інтерпретації, виразності, технології знаходяться у спільному пошуку необхідні, часто незвідані, оригінальні відповіді» [3, с. 11].

Професійно-педагогічну підготовку майбутнього вчителя музики Л. Арчажникова розглядає, як синтез психолого-педагогічних знань та музичного мистецтва. Автор виокремлює складові фахової підготовки, перетворюючи їх у цілісну систему формування загальнопедагогічних і спеціальних знань, умінь та навичок, необхідних для виконавської діяльності, зокрема таких, як: володіння виразним мовленням для пробудження емоційної сфери вихованців, мистецтвом педагогічної взаємодії з ними, оптимальним індивідуальним стилем керівництва творчим колективом тощо [4, с. 58].

Видатний педагог-піаніст Г. Нейгауз наголошував, що виконавська діяльність розкриває пізнання закономірностей мистецтва, вміння втілювати це в яскравих художніх образах, що, у свою чергу, є підґрунтям досягнення справжньої майстерності, правдивості та натхнення. На його думку, у виконавському процесі важливі і думки, і почуття, тому, за його переконанням «той, хто лише переживає, не намагаючись усвідомити свої переживання, назавжди залишиться тільки аматором, а не професіоналом-художником», бо виконавство, позбавлене свідомої, інтелектуальної основи, є формальним і ніколи не зможе до кінця розкрити ідейно-образний зміст твору [5, с. 126].

Специфічні особливості виконавської діяльності як самостійного виду художньо-творчої діяльності у психолого-педагогічному аспекті

висвітлені В. Медушевським, Г. Коганом, В. Ражніковим та ін. Обґрунтовуючи умови досягнення успіху у виконавській діяльності, Г. Коган визначив такі: бажання та зосередженість, вибір правильної психологічної позиції, творчий підхід, спрямованість на досягнення мети [6, с. 114]. Виконавська діяльність тісно пов'язана з інструментальними вміннями, котрі необхідні педагогу-музиканту у процесі практичної діяльності.

Отже, виконавська діяльність являє собою особливий вид психічної діяльності і регулюється системою активного внутрішнього ставлення суб'єкта до предмета чи явища. Специфіка виконавської діяльності полягає у тому, що виконавець не просто уявляє модель створюваного ним виконавського образу, а порівнює своє суб'єктивне сприйняття із загальноприйнятою соціальною нормою, відображаючи своє ставлення до нього, творить його. Виконавство – глибокоособистісний творчий процес відтворення живої чуттєвої душі твору, втраченої під час фіксації його композитором на нотному папері. Варто зазначити, що виконавська діяльність виступає в якості особливої художньої, естетичної цінності. У продукті такої діяльності у специфічній формі закріплюється складний процес творення нового, незвичайного, що і є саме по собі творчістю.

В своїх дослідженнях відомі педагоги, музикознавці та психологи: Р. Грубер, В. Дряпіка, Л.Коваль, Л.Масол, Н. Попова, О. Рудницька окреслювали три основні напрями орієнтації особистості в музичній сфері: „народна” (фольклорна), „серйозна” (класична), „легка” музика (поп -, рок-музика та джаз). В своїх працях науковці підтверджують, що народна і академічна музика, маючи великий художній та виховний потенціал, в умовах сучасності значно втрачає свою актуальність. Навпаки, актуальний аспект цінностей „легкої музики” масових жанрів нерідко випереджає їх потенціальні аксіологічні можливості. Великої популярності серед молоді набувають жанри та стилі рок- та поп-музики. Серед творів цієї сфери культури зустрічаються справжні шедеври, які несуть в собі величезний виховний заряд.

Зокрема, Н. Попович наголошуючи на виховному потенціалі естрадного музичного мистецтва, розглядає цей процес як органічну єдність можливостей, резервів, засобів та функцій художньо-естетичної і виконавсько-інтерпретаційної діяльності, яка зумовлює емоційно-естетичний, соціально-моральний і регулятивно-творчий виховні впливи. І тому, важко не погодитися з тим, що сучасний педагог-музикант має бути мобільним у відборі та збереженні кращих зразків естрадного мистецтва. [7, с. 38]

Готовність до застосування своїх талантів, здатність відійти від традиційних методів, постійно знаходитися в стані пошуку нового та цікавого, розуміти смаки сучасної молоді, активно підтримувати творчу

активність показниками якої є: виконавська ініціативність у роботі над музичним твором; бажання включатись в активну творчу діяльність; здатність до слухового самоконтролю - це, на наш погляд, ті характерні якості, які мають бути властиві сучасному педагогу-музиканту, що і є характеристиками його професійної мобільності.

В контексті нашого дослідження найбільш близьким щодо розуміння сутності досліджуваного феномену для нас є позиція Б.М. Ігошева, який трактує професійну мобільність як складну інтегративну якість особистості, яка проявляється на двох рівнях: як конкретна форма чи вид діяльності, що дає змогу характеризувати людину як професійно мобільну («зовнішня» мобільність) і як сукупність певних особистісних якостей людини («внутрішня» мобільність).

«Зовнішня» професійна мобільність характеризує педагога, як суб'єкта професійної, а в нашому випадку, музично-педагогічної діяльності:

1. в інноваційній музично-педагогічній діяльності, що полягає в освоєнні та застосуванні нових форм, методик, технологій навчання та виховання, в запровадженні інновацій, участі в реалізації інноваційних творчих проєктів;

2. в освоєнні суміжних професій та сфер мистецької діяльності, що здійснюється на основі здобутої базової педагогічної освіти

В нашому випадку – це може буди набуття професійних компетенцій щодо режисури видовищних заходів, володіння медіакультурою, комп'ютерним аранжуванням, сценічною майстерністю тощо.

«Внутрішню» мобільність особистості забезпечують:

3. відкритість, виражена в пошуку нового, незвичного;

4. здатність відмовитися від стереотипів та шаблонів сприйняття в дійсності та в діяльності;

5. активність, яка забезпечує постійну готовність до творчої діяльності;

6. адаптованість, як здатність ефективно пристосовуватись до змін в умовах професійної та соціальної діяльності.

- комунікативність, як здатність встановлювати необхідний зв'язок з тим чи іншим суб'єктом в процесі професійної діяльності.

- креативність, як здатність до творчості, що забезпечує творче відношення до організації особистої й професійної діяльності [8, с. 34].

Варто відзначити, що розвиток професійної мобільності майбутніх фахівців в процесі естрадно-виконавської діяльності стає ефективним в результаті дотримання певних умов. А саме:

7. стимулювання художньо-творчої самореалізації музикантів-виконавців на основі діалогічного стилю педагогічного спілкування.

Діалог як вирішальний аспект досягнення ефективності спільної творчої взаємодії активних суб'єктів навчально-виховного процесу є характерною ознакою нової педагогічної парадигми. Діалогічний стиль педагогічного спілкування зумовлює активізацію творчого самовдосконалення, самостійності і самореалізації музикантів-виконавців. Однією з основних умов діалогічного педагогічного спілкування є особистісно зорієнтоване спрямування, при якому врахування індивідуальності студента обумовлює головні критерії добору музичного репертуару та методичних засобів навчання. Особистісно орієнтований підхід в процесі індивідуалізації навчально-виховного процесу передбачає поліваріативність організаційних форм навчальної, творчо-пізнавальної і виконавської діяльності студентів.

8. активізація творчо-пошукової діяльності музикантів-виконавців на основі проблемного навчання є необхідною умовою успішного розвитку професійної мобільності в майбутніх педагогів-музикантів. Застосування проблемного навчання в досліджуваному процесі зумовлюється проблемною сутністю естрадного виконавства як складної, динамічної за формою і змістом системи в цілому. Використання проблемних ситуацій, методів і завдань формує діалектичний підхід до опанування специфіки естрадного музичного мистецтва (освоєння жанрово-стильових характеристик естрадних музичних творів, принципу розвитку кожного окремого твору; внутрішніх закономірностей створення художньої образності твору; логічність структурної побудови тощо), що збагачує професійні знання музикантів-виконавців, зумовлюючи динамічність розвитку професійної мобільності в майбутніх педагогів-музикантів.

9. залучення студентів до синкретичних форм естрадної виконавської діяльності як одна з педагогічних умов ефективного формування професійної мобільності передбачає активізацію здатності студентів до поліаспектного осягнення музично-естетичних явищ естрадного мистецтва, використання багатогранності форм музично-виконавської діяльності й оригінальності творчо-інтерпретаційних підходів; це значно розширює спектр естетичного світогляду і музичної культури, інтересів і потреб, емоційно-естетичних переживань, професійних мотивацій і художньо-творчого вдосконалення студентів, сприяючи активізації розвитку їхнього художнього смаку.

Висновок. Таким чином, ми прийшли до висновку, що естрадно-виконавська діяльність є одним із актуальних і ефективних засобів формування професійної мобільності майбутніх педагогів-музикантів в процесі професійної підготовки. Естрадне музичне мистецтво створює необхідні умови для розвитку креативності, його художнього смаку, естетичних інтересів і потреб, виконавського досвіду особистості,

формуючи естетичне ставлення та забезпечуючи розкриття творчих здібностей у процесі становлення творчої індивідуальності музиканта-виконавця. Актуалізація естрадної музики, збагачуючи палітру музичної культури України, сприяє формуванню нового естетичного бачення й свідомого особистісного ставлення до цього напрямку музичного мистецтва. Неповторне у своєму жанрово-стильовому розмаїтті завдяки виразній синкретичності й різноплановості форм, естрадне мистецтво має значний художньо-виховний потенціал, сприяє яскравому виявленню творчої індивідуальності й покликане дарувати слухачам естетичну насолоду, що безпосередньо залежить від розвиненості професійної мобільності виконавця.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Захаров В.К. Шляхи економічного виховання спеціалістів у цілісному процесі їх підготовки у вузі культури// Питання культурології: Міжвідомчий збірник наукових статей. Вип. 15/ Ред. кол.: ОТ. Миронюк (головний ред.), ОД Глушич та інші. - К, 1997. - С 50-58.
2. Тельчарова Р.А. Музыка и культура (личный подход) // Эстетика. -1986. -№ 11. - 86с.
3. Григорьев В. Некоторые черты педагогической системы Д. Ойстраха. /Музыкальное исполнительство и педагогика. Сб. ст. Сост. Т. Гайдамович. -М., 1991, С. 5-35.
4. Арчажникова Л.Г. Профессия - учитель музыки. - М.: Просвещение, 1984. -110с.
5. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры - М.: 1958. -114с.
6. Коган Т.М. У врат мастерства. - М., 1977. - 176 с.
7. Попович Н.М. Художньо-виховний потенціал естрадної музики мистецтва // Теорія і методика мистецької освіти: 36. наук, праць / Ред. кол. Щолокова О.П. та інші. - К., НПУ, 2002. - Вип. 3. - С.37 - 40.
8. Игошев Б. М. Развитие профессиональной мобильности специалистов – перспективное направление деятельности педагогического университета – М.: Педагогическое образование и наука. Научно-педагогический журнал. 2008. № 6

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Яненко Оксана Андріївна – викладач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання КДПУ ім. В.Винниченка, здобувач кафедри педагогіки КДПУ ім. В.Винниченка.

Коло наукових інтересів: музично-педагогічна освіта в Україні, формування професійної мобільності майбутнього педагога-музиканта.